

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

2.1 ความหมายของการเลือกตั้ง (Election)

ระบอบประชาธิปไตยกำหนดให้อำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน ประชาชนจะเป็นผู้มอบอำนาจอธิปไตยของตนให้กับตัวแทนในการทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ทั้งทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ กระบวนการในการคัดเลือกตัวแทนประชาชนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น และเป็นที่มาของการเลือกตั้ง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมือง อันแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในการปกครองประเทศ การเลือกตั้งมีนัยทางการเมืองในการแสดงถึงเจตจำนงของประชาชนทางการเมือง การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญยิ่งในการถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยของประชาชนไปให้ตัวแทนใช้แทนประชาชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายคำว่า การ “เลือกตั้ง” หมายถึง การเลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทนหรือให้ดำรงตำแหน่งด้วยการออกเสียงลงคะแนน เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งกรรมการ เป็นต้น

กระมล ทองธรรมชาติ อธิบายว่า การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการทางการเมือง ที่เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอธิปไตย ด้วยการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาล เป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชน ที่เรียกร้องและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติ จัดทำ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน¹

¹ กระมล ทองธรรมชาติ , การเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยพาณิชย์ , 2525) , หน้า 4

วิสุทธิ โภธิแทน อธิบายว่า การเลือกตั้ง หมายถึง การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลาย ๆ คน หรือเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่ง หรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลาย ๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันใดอันหนึ่งแทนตน²

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ให้ความหมาย การเลือกตั้ง ว่า เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ เจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในลักษณะของการเรียกร้อง (demand) หรือสนับสนุน (support) ต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง³

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ ให้ความหมาย การเลือกตั้ง ว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการออกเสียงคะแนนตามความเห็นของตนเองโดยอิสระว่าจะเลือกผู้ใดเป็นผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยบริหารกิจการของประเทศ ผู้ที่จะได้รับการเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือกและผู้ที่ได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งหมด มีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครอง⁴

กล่าวโดยสรุป การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่พลเมืองเข้ามีส่วนร่วม ด้วยการแสดงเจตจำนงตามความต้องการและการสนับสนุนโดยผ่านตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองประเทศ หรือเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) อันเป็นกลไกที่แสดงออกซึ่ง

² วิสุทธิ โภธิแทน , ประชาธิปไตย : แนวคิดและตัวแบบประเทศไทยในอุดมคติ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2524) , หน้า 2

³ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว , การเลือกตั้งกับการพัฒนาทางการเมืองไทย , ในสาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2534) , หน้า 5

⁴ พิมลจรรย์ นามวัฒน์ , การเลือกตั้ง , ในสาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2534) , หน้า 4

เจตจำนงของประชาชนที่เรียกหรือสนับสนุนให้มีการกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง หรือการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยประชาชนทั่วไปเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์นโยบาย หรือวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตนด้วยความคาดหวังว่าผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะนำอุดมการณ์และนโยบายไปเป็นแนวนโยบายในการบริหารประเทศ และทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในการเมืองการปกครองของประชาชนนั่นเอง

การเลือกตั้ง จึงมีนัยสำคัญในสองแง่มุม กล่าวคือ ส่วนแรก การเลือกตั้งในแง่มุมของกฎหมาย ส่วนที่สอง การเลือกตั้งในแง่มุมปรัชญา

ในส่วนแรก การเลือกตั้งในแง่มุมกฎหมาย เป็นการศึกษาที่พิจารณาจากกฎหมายการลงคะแนนเสียงการเลือกตั้งที่มีสภาพอยู่สามประการ ประการแรก การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นสิทธิ (rights) ประการที่สอง การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นเอกสิทธิ์ (privilege) และประการที่สาม การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นหน้าที่ (duty)

“การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นสิทธิ” สิทธิ หมายถึง ความสามารถที่แต่ละบุคคลกระทำภายใต้การยอมรับของกฎหมาย สิทธิ จึงเป็นสิ่งที่มียอยู่ในปัจเจกบุคคลแต่ละคน และกฎหมายให้การรับรอง หากถูกละเมิด กฎหมายจะให้การคุ้มครอง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถือเป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่ง ที่รัฐจะให้การคุ้มครอง ด้วยเหตุที่คะแนนเสียงที่ได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้งของแต่ละบุคคล จะเป็นตัวกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ได้รับการเลือกตั้งเป็นตัวแทน หากการรวมคะแนนที่ได้ มีสัดส่วนที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ปัจเจกบุคคลต้องการได้รับเลือก อันจะส่งผลได้ผลเสียต่อปัจเจกบุคคลที่ลงคะแนน ตัวแทนที่ได้รับเลือกจึงเป็นตัวแทนของปัจเจกบุคคลที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่า สิทธิเลือกตั้ง

“การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นเอกสิทธิ์” เอกสิทธิ์ หมายถึง การที่บุคคลได้มาซึ่งเสรีภาพที่จะไม่ให้บุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องได้ การออกเสียงลงคะแนนถือเป็นเอกสิทธิ์ที่ผู้ลงคะแนน

ออกเสียงเลือกตั้งมีความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำการอย่างใดก็ได้ ที่ได้รับการยอมรับจากกฎหมาย ปราศจากการแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องของบุคคลอื่นเป็นสำคัญ

" การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นหน้าที่ " หน้าที่ หมายถึง การที่บุคคลจำเป็นต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง กฎหมายได้ระบุหรือบังคับว่า การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ต้องกระทำ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งในทางการเมืองที่บังคับโดยกฎหมาย

ในส่วนที่สอง การเลือกตั้งในแง่ปรัชญา แบ่งออกเป็นสามประการ ประการแรก การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิตามธรรมชาติ ประการที่สอง การเลือกตั้งมีสภาพเป็นภารกิจสาธารณะ และประการที่สาม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีสภาพเป็นสิทธิคัดค้านการกระทำ

" การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิตามธรรมชาติ " กล่าวคือ สิทธิที่เกิดขึ้นกับบุคคลในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของรัฐ ทั้งนี้เพราะบุคคลย่อมเสมอภาคกัน อันเป็นลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ หากบุคคลเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีความเป็นผู้ใหญ่ และไม่มีลักษณะต้องห้ามแล้ว จะมีสิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้ง

" การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นภารกิจสาธารณะ " กล่าวคือ ความก้าวหน้าของสังคมขึ้นอยู่กับการปฏิบัติการของบุคคลให้เป็นไปตามหน้าที่อย่างชาญฉลาด เมื่อเป็นดังนี้ การให้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแก่บุคคลจึงจำกัดเฉพาะบุคคลที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีเท่านั้น การดำเนินการตามแนวคิดนี้ บุคคลอาจจำกัดสิทธิในการลงคะแนนได้เสมอ หากเมื่อปรากฏว่าบุคคลนั้นเข้าลักษณะที่ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างถูกต้อง

" การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิคัดค้านการกระทำ " กล่าวคือ ผู้ออกเสียงลงคะแนนที่คัดค้านการกระทำหรือนโยบายของรัฐบาล จะลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่ตรงข้ามกับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สนับสนุนรัฐบาลหรือร่วมรัฐบาล พรรครัฐบาล หรือพรรคร่วมรัฐบาล ในวันที่มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือวันเลือกตั้งเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง เพื่อให้พลเมืองที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ได้มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองประเทศ โดยคัดเลือกตัวแทนที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง เข้าทำหน้าที่ทางด้านการเมืองการปกครองของประชาคมทางการเมืองที่สำคัญ

การเลือกตั้ง จึงมีบทบาทที่สำคัญสองด้าน กล่าวคือ ในด้านแรก เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดบุคคลในการปกครองประเทศ ในด้านที่สอง คือ การบริหารกิจการสาธารณะ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์และการสนับสนุนของประชาชน ซึ่งจะทำให้ระบบการเมืองและคณะผู้บริหารได้รับการยอมรับอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

การเลือกตั้งที่เป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของพลเมืองในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีนัยของการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ อันเป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้น การเลือกตั้ง จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประชาคมทางการเมืองจนเป็นที่ยอมรับกันอย่างเป็นสากล ดังที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อเป็นดังนี้ ประเทศที่มีระบอบปกครองแตกต่างกัน ทั้งระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการ ต่างก็กำหนดให้มีการเลือกตั้งเพื่อเป็นเสมือนหนึ่งดั่งสัญลักษณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม โครงสร้างและกระบวนการเลือกตั้งตลอดจนนัยของการเลือกตั้งของระบอบการปกครองทั้งสองก็มีความแตกต่างกันหลายประการ กล่าวคือ

การเลือกตั้งในประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย จะเป็นการเลือกตั้งในความหมายที่แท้จริง สถาบันทางการเมืองที่เป็นผู้ดูแลและจัดการการเลือกตั้งที่สำคัญ ได้แก่ รัฐบาล องค์การอิสระภาครัฐ และระบบราชการ ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการทำให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นอิสระและปลอดจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมือง วางตัวเป็นกลาง และไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย การเลือกตั้งเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของพรรคการเมืองในการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ พรรคการเมืองจะมีที่มาจากกรรวมกลุ่มของประชาชนที่มีแนวทางหรืออุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกันและส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง การแข่งขันระหว่างพรรคการเมือง จึง

เป็นการแข่งขันในความหมายที่แท้จริงที่ต่างต้องการให้ได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้ง ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งการสังกัดหรือไม่สังกัดพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีอิสระในการประกอบกิจกรรมทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด การแข่งขันจึงเป็นการแข่งขันอย่างแท้จริงในการได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพเป็นสำคัญ ส่วนผู้ออกเสียงลงคะแนนมีอิสระที่จะใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจในการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยปราศจากการบังคับข่มขู่หรือการให้ผลตอบแทนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยจึงเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง

การเลือกตั้งในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ เป็นการเลือกตั้งตามแนวทางประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ ที่อำนาจรัฐอยู่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ สถาบันทางการเมืองทำหน้าที่ดูแลและจัดการการเลือกตั้งโดยทั่วไป ได้แก่ รัฐบาลและระบบราชการ อย่างไรก็ตาม สถาบันที่มีอำนาจสูงสุดและทำหน้าที่ในการดูแลและบริหารจัดการการเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคคอมมิวนิสต์ การเลือกตั้งถูกครอบงำและบงการ เพราะพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้ามาเกี่ยวข้องและแทรกแซงการเลือกตั้งทั้งในทางตรงและทางอ้อม ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นบุคคลที่สังกัดพรรคคอมมิวนิสต์ มีความเลื่อมใสศรัทธาต่ออุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรือจะต้องผ่านการรับรองจากพรรคก่อน ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงขาดความเป็นอิสระในการรณรงค์หาเสียง รวมถึงการเสนอทางเลือกอื่นให้กับประชาชน ส่วนผู้ออกเสียงลงคะแนน จะขาดความเป็นอิสระในการลงคะแนน การลงคะแนนจะถูกกำหนดและบังคับการรัฐ การเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในประเทศที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ มักมีผู้ออกเสียงลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะเป็นการมีส่วนร่วมแบบถูกระดม ผู้ออกเสียงลงคะแนนจึงขาดเสรีภาพในทางการเมือง พรรคคอมมิวนิสต์ หรือพรรคสังคมนิยมเป็นการผูกขาดอำนาจไว้แต่ผู้เดียว ดังนั้น การเลือกตั้งในลักษณะนี้จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่แท้จริง⁵

⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย ฉบับปรับปรุง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช) , หน้า 4-5

2.2 ความสำคัญของการเลือกตั้ง ⁶

2.2.1. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางทฤษฎี ในทางทฤษฎี กล่าวได้ว่า ทฤษฎีการแบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็นสามส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ปรัชญาการเลือกตั้งมีความเชื่อมโยงกับการแบ่งแยกอำนาจและการใช้อำนาจทั้งสามอย่างชัดเจน กล่าวคือ การเลือกตั้งจะเป็นที่มาของกลไกผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการในประเทศประชาธิปไตย

การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการยอมรับในอำนาจของประชาชนในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงได้มีการมอบอำนาจให้กับตัวแทนไปปฏิบัติกรแทนตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ การเลือกตั้งจึงเป็นการเปิดโอกาสให้กับประชาชนผู้ลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติและมีความสัมพันธ์กับอำนาจของฝ่ายบริหาร ในทางทฤษฎีประชาธิปไตยแบบคลาสสิก (classical democratic theory) จึงบ่งชี้ว่า การเลือกตั้งคือ การเลือกรัฐบาลที่จะเข้ามาปกครองประเทศ

2.2.2. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางปฏิบัติ ในทางปฏิบัติ การเลือกตั้งถือเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ ดังปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ว่า " ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลประเทศของตน ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านทางผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งโดยอิสระ " " เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงเช่นนี้จะต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริตตามระยะเวลาที่กำหนด ที่เป็นการออกเสียงทั่วไป เป็นไปอย่างเสมอภาค ด้วยวิธีการที่เป็นความลับ หรือการลงคะแนนโดยอิสระ เพื่อประกันให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นไปอย่างเสรี "

⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย ฉบับปรับปรุง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช) , หน้า 7-8

การเลือกตั้ง จึงถือเสมือนหนึ่งเป็นกระบวนการขั้นตอนที่สำคัญที่ประเทศที่ปกครองด้วยระบบเสรีประชาธิปไตย การเลือกตั้งประชาธิปไตย จะต้องเป็นความลับและเป็นไปโดยเสรี

ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางปฏิบัติ ได้แก่

ประการแรก การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางเมืองที่เป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงหรือความต้องการของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับระบบการเมือง

ประการที่สอง การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีผลต่อการตั้งรัฐบาล และการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล การเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยสันติวิธี ก่อให้เกิดการหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านอำนาจ ป้องกันการผูกขาดอำนาจ และการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ประการที่สาม การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างสถาบันทางการเมืองกับประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นกลไกที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางการเมืองส่วนบน (Superstructure) อันประกอบด้วย รัฐสภา รัฐบาล และศาล กับ โครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) อันประกอบด้วยประชาชนโดยผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น การเลือกตั้งจึงสะท้อนถึง ทศนคติ ค่านิยม และความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาล และเป็นพันธะสัญญา ที่ทำให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดไว้

ประการที่สี่ การเลือกตั้งเป็นกระบวนการ กลไก และขั้นตอนที่แสดงถึงความ เป็นประชาธิปไตย การเลือกตั้งจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการใช้ความรุนแรงทางการเมือง การปฏิวัติ รัฐประหารเมื่อการเมืองเกิดวิกฤต การเลือกตั้งจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่จะลดความขัดแย้งลงได้

ประการที่ห้า การเลือกตั้งก่อให้เกิดการบูรณาการทางสังคม และความรู้สึก ร่วมกันในทางปฏิบัติที่ต่างต้องมีสิทธิหรือหน้าที่ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญทั้งทางการเมืองและสังคม ในการสร้างความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของ

อำนาจอธิปไตย และการเป็นเจ้าของประเทศของประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งจึงเป็นกิจของพลเมือง (civic duty) ที่พลเมืองในประชาคมทางการเมืองต้องปฏิบัติทั่วไป

ประการที่หก การเลือกตั้งก่อให้เกิดการกล่อมเกลากองการเมือง ทั้งนี้เพราะมีกิจกรรมทางการเมืองหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการรณรงค์หาเสียง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการสื่อสารถ่ายทอดความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการเรียนรู้ระหว่างกัน จนนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ร่วมกัน และนำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือปฏิเสชการมีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด

กล่าวโดยรวม การเลือกตั้งถือเป็นการกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญในการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการเรียกร้องและสนับสนุนทางการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ ที่แต่ละประเทศยึดถือและนำไปปฏิบัติ แม้แต่ละประเทศจะมีรูปแบบการปกครองแตกต่างกันก็ตาม

2.3 หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้ง ⁷

วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการเลือกตั้ง คือ การสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ปกครองหรือรัฐบาลจึงเป็นผลจากการแสดงเจตจำนงเรื่องของประชาชนในการให้ความเห็นชอบหรือความยินยอมในการปกครอง การเลือกตั้งจึงเป็นกลไกในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้มอบอำนาจกับผู้ที่ได้รับมอบอำนาจ หรือ ประชาชนกับรัฐบาลกับผู้ถูกปกครอง จึงมีความสำคัญในการเป็นหลักประกันของการดำรงอยู่แห่งสิทธิของความเป็นมนุษย์ที่เห็นชอบร่วมกันในประชาคมทางการเมือง การเลือกตั้งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

⁷ วัชรวิทย์ ไชยสาร , ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองยุคใหม่ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2544) , หน้า 12 - 13

2.3.1 หลักความเป็นอิสระของการเลือกตั้ง (Freedom of election)

หมายถึง การแสดงเจตจำนงของประชาชนในการออกเสียงการเลือกตั้ง ต้องเป็นไปอย่างอิสระ วัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเลือกบุคคลตามที่ต้องการ ปราศจากการใช้อำนาจหรืออิทธิพลในการ บังคับ ชูเชิญ การให้ผลตอบแทนในรูปของการว่าจ้าง การให้อามิสสินจ้าง หรือการกระทำใดๆ ที่เป็นเหตุให้การเลือกตั้งถูกบิดเบือนไปจากเจตจำนงที่แท้จริงของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง

2.3.2 หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา (Periodic election)

หมายถึง การจัดให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนและสม่ำเสมอ เช่น การ กำหนดให้มีการเลือกตั้งโดยปกติทุก 4 ปี หรือ 5 ปี เป็นต้น

2.3.3 หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง หรือการเลือกตั้งที่ยุติธรรม

(Genuine election) หมายถึง การจัดการเลือกตั้งต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อให้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและสังคม อันก่อให้เกิดความเสมอภาคในการแข่งขัน ปราศจากการทุจริตประพฤติมิชอบ การใช้อำนาจหรืออิทธิพล อันจะนำไปสู่การสร้าง ความ ได้เปรียบเสียเปรียบ รัฐบาลจึงมีหน้าที่ในการควบคุมและดำเนินการให้เลือกตั้งเป็นไปอย่าง แท้จริง ส่วนประชาชนสามารถคัดค้านผลการเลือกตั้ง หากปราศจากการเลือกตั้งที่แท้จริง

2.3.4 หลักการออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป (Universal Suffrage) หมายถึง

การให้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งแก่ประชาชนโดยทั่วไป ไม่มีการกีดกันอันเนื่องจากมาจากเพศ ผิว สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม เป็นสำคัญ ยกเว้นบางกรณีที่มีข้อจำกัด เช่น การเป็นเด็ก หรือบุคคลที่ยังมิได้บรรลุนิติภาวะ การเป็นบุคคลวิกลจริต หรือการเป็นนักบวช เป็นต้น

2.3.5 หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (Equal suffrage) หมายถึง การ

ให้สิทธิแก่ประชาชนในการลงคะแนนเสียงอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความเสมอภาค คือ การ ให้สิทธิในการลงคะแนนหนึ่งคนต่อหนึ่งเสียง และทุกคะแนนเสียงมีน้ำหนักอย่างเท่าเทียมกัน

2.3.6 หลักการลงคะแนนลับ หมายถึง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของ

ประชาชนเป็นเอกสิทธิ์ของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยเด็ดขาด จึงต้องมีการกำหนดให้มีการ ลงคะแนนที่เป็นความลับ เพื่อให้ประชาชนสามารถลงคะแนนได้อย่างเป็นอิสระ ปราศจาก อิทธิพล อามิสสินจ้างหรือการข่มขู่ เป็นสำคัญ

2.4 ประเภทการเลือกตั้ง⁸

2.4.1 การแบ่งประเภทตามที่มาของการเลือกตั้ง จำแนกออกได้เป็นสามประเภท คือ การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งซ่อม และการเลือกตั้งซ้ำ

2.4.1.1 การเลือกตั้งทั่วไป (General election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อมกัน ๆ กัน การเลือกตั้งทั่วไปมี 2 กรณี คือ ครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้ง และยุบสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการเลือกตั้งทั่วไปนี้จะเป็นเครื่องชี้วัดกระแสความคิดทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่จะชี้วัดได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบบพรรคการเมืองของประเทศนั้น ๆ วัตถุประสงค์สำคัญของการเลือกตั้งทั่วไป เพื่อให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนตัดสินใจในการเลือกบุคคล หรือพรรคการเมือง เข้าทำหน้าที่นิติบัญญัติ และการควบคุมรัฐบาล หากเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ผลการเลือกตั้งทั่วไปของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะมีความสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาล นอกจากนี้การเลือกตั้งทั่วไปยังเป็นกลไกทางการเมืองที่เป็นการสร้างความชอบธรรมและการยอมรับจากนานาประเทศ การเลือกตั้งทั่วไปจึงมีผลต่อการสร้างการยอมรับและความเชื่อถือในระดับสากล

2.4.1.2 การเลือกตั้งซ่อม (By - election) หมายถึง การเลือกตั้งที่แทนสมาชิกรัฐสภาเดิมที่มาจากการเลือกตั้งที่พ้นจากตำแหน่ง อันเนื่องมาจากมาจากการถึงแก่กรรม การลาออก การขาดสมาชิกภาพ การต้องคำพิพากษาบางประการ เป็นต้น การเลือกตั้งซ่อมจะเกิดขึ้นในพื้นที่เขตการเลือกตั้งที่สมาชิกรัฐสภาพ้นจากตำแหน่ง หรือตามบทบัญญัติของกฎหมาย วัตถุประสงค์สำคัญของการเลือกตั้งซ่อม เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาที่มีจำนวนครบตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และสมาชิกรัฐสภาสามารถกระทำตามตำแหน่ง

⁸ วัชรวิทย์ ไชยสาร , ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองยุคใหม่ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2544) , หน้า 14 - 15

บทบาทหน้าที่ ได้อย่างครบถ้วน การเลือกตั้งซ่อมมีความสำคัญในทางการเมืองเพราะเป็น เครื่องมือหรือดัชนีในการวัดความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมือง พรรคการเมือง หรือ รัฐบาลและฝ่ายค้าน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น

2.4.1.3 การเลือกตั้งซ้ำ (Re - election) หมายถึง การเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งหรือพื้นที่เดิม อันเป็นผลจากการเลือกตั้งโดยมิชอบ จากคำพิพากษาศาลตัดสิน ของศาล หรือจากสถาบันทางการเมืองที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลจัดการเลือกตั้ง และมีอำนาจในการตัดสินใจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น วัตถุประสงค์สำคัญของการเลือกตั้งซ้ำ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีความเสมอภาค และปราศจากการใช้อำนาจ หรืออิทธิพลในการชักจูงให้ประชาชนเลือก การเลือกตั้งซ้ำจึงมีความสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในการเลือกตั้งให้เป็นไปตาม หลักการของการเลือกตั้งที่ได้กำหนดไว้

2.4.2 การแบ่งประเภทตามวิธีการเลือกตั้ง จำแนกออกได้เป็นสองประเภท คือ การเลือกตั้งโดยตรง และการเลือกตั้งโดยอ้อม กล่าวคือ

2.4.2.1 การเลือกตั้งโดยตรง (Direct Election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้ออกเสียงลงคะแนนใช้วิจารณญาณในการออกเสียงลงคะแนนแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละตำแหน่ง และคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนน จะมีผลต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรง ลักษณะสำคัญของการเลือกตั้งโดยตรง คือ ประชาชนผู้ลงคะแนนจะเป็นผู้เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรง คะแนนแต่ละคะแนนจึงมีผลต่อการตัดสิน ตัวอย่างของประเทศที่ใช้การเลือกตั้งโดยตรง ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของอังกฤษ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาของสหรัฐอเมริกา การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย เป็นต้น

2.4.2.2 การเลือกตั้งทางอ้อม (Indirect Election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกคณะบุคคลใดคณะบุคคลหนึ่ง หรือคณะผู้เลือกตั้ง (Electoral college) ให้เข้าทำหน้าที่แทน การเลือกตั้งทางอ้อม จึงเป็นการมอบหมายสิทธิในการเลือกตั้งให้กับคณะบุคคล หรือคณะผู้เลือกตั้งให้ทำหน้าที่แทน วัตถุประสงค์สำคัญของการเลือกตั้งทางอ้อม คือ การให้บุคคล หรือคณะบุคคล ที่มีความเหมาะสมในการใช้วิจารณญาณ ในการตัดสินใจแทนผู้ออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตัวแทน เพื่อเป็นหลักประกันในทางการเมือง

ในการได้ตัวแทนที่มีความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ ตัวอย่างของประเทศที่ใช้การเลือกตั้งทางอ้อมที่สำคัญ ได้แก่ การเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ที่ผู้ออกเสียงลงคะแนนจะเลือกคณะผู้เลือกตั้งที่เป็นตัวแทนของแต่ละพรรคที่กำหนด ซึ่งมีจำนวนเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละรัฐ คณะของคณะผู้เลือกตั้งของพรรคใดในมลรัฐสูงสุด คณะผู้เลือกตั้งของพรรคในมลรัฐนั้น จะเข้าไปทั้งหมด และคณะเลือกตั้งนี้จะเข้าไปทำหน้าที่ในการเลือกผู้สมัครประธานาธิบดีในสังกัดพรรคการเมืองของตน

2.4.3 การแบ่งประเภทตามการแบ่งเขตการเลือกตั้ง จำแนกออกได้เป็นสองประเภท ได้แก่ ประเภทแรก การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหนึ่งคน ประเภทที่สอง การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหลายคน กล่าวคือ

2.4.3.1 การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหนึ่งคน

หมายถึง การแบ่งเขตการเลือกตั้ง ที่เขตการเลือกตั้งหนึ่ง จะมีตัวแทนหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้รับการเลือกตั้งเพียงคนเดียว ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกตัวแทนได้เพียงคนเดียว และทั้งประเทศจะมีตัวแทนของประชากรในแต่ละเขตการเลือกตั้ง เขตการเลือกตั้งละหนึ่งคนเท่านั้น การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหนึ่งคน จึงให้ความสำคัญกับสัดส่วนของประชากรในหนึ่งเขตการเลือกตั้ง ที่จะต้องมีจำนวนที่เท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน ตามหลักความเสมอภาค เพื่อให้ได้ตัวแทนที่มาจากจำนวนประชากรที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

2.4.3.2 การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหลายคน

หมายถึง การแบ่งเขตการเลือกตั้ง ที่เขตการเลือกตั้งหนึ่ง จะมีตัวแทนหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนหลายคน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตการเลือกตั้งหนึ่ง จะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เท่าจำนวนตัวแทนที่เขตการเลือกตั้งนั้นพึงมี อาจเป็นจำนวนหนึ่งคน สองคน สามคน สี่คน หรือมากกว่า ก็ได้ การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหลายคนจะยึดถือเขตการปกครองขนาดใหญ่เป็นหลัก ที่สำคัญ ได้แก่ รัฐ มลรัฐ จังหวัด และแขวง เป็นต้น ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตการเลือกตั้งนี้ จะเลือกตัวแทนในจำนวนที่ไม่เกินจำนวนตัวแทนที่เขตนั้นพึงมี

ดังนั้น หลักการเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเลือกตั้ง ที่จะกำหนดว่าการเลือกตั้งใดเป็นการเลือกตั้งตามความหมายที่แท้จริงของระบอบประชาธิปไตย อันเป็นการแสดง

ถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามเจตจำนงที่ต้องการ ส่วนประเภทของการเลือกตั้งนั้นย่อมเป็นไปตามรูปแบบลักษณะตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

2.5 การควบคุมการเลือกตั้ง

การควบคุมการเลือกตั้ง เป็นการดำเนินการบริหารจัดการและควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อให้ผลการเลือกตั้งเป็นที่ยอมรับและสร้างความเชื่อถือให้กับประชาชน การควบคุมการเลือกตั้ง แบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ การควบคุมการเลือกตั้งโดยรัฐ และการควบคุมการเลือกตั้งโดยสังคม กล่าวคือ

2.5.1 การควบคุมการเลือกตั้งโดยรัฐ ถือกำเนิดพร้อมกับการเลือกตั้ง นับตั้งแต่อดีตที่รัฐเป็นผู้ดูแลการเลือกตั้งโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการควบคุมการเลือกตั้ง ในทางปฏิบัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเลือกตั้ง ได้แก่ รัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ รัฐบาล และระบบราชการ ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการเลือกตั้ง การกำหนดให้รัฐบาลและระบบราชการมีอำนาจในการควบคุมการเลือกตั้ง อาจเป็นสิ่งที่เหมาะสม เนื่องจากมีทรัพยากร ทั้งอำนาจรัฐ เงินทุน และความชอบธรรม แต่อาจมีข้อจำกัดในส่วนของความเป็นกลาง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ อันอาจนำไปสู่ปัญหาการขาดความน่าเชื่อถือ และนำไปสู่ความขัดแย้งเป็นคดีพิพาท ซึ่งประเทศกำลังพัฒนา อำนาจตุลาการ คือ ศาล จะเป็นผู้ควบคุมการเลือกตั้งในส่วนของการใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย และการลงโทษ

นอกจากนี้บางประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ได้กำหนดให้สถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการเมืองอื่นมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการเลือกตั้งโดยตรง สถาบันทางการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลรับผิดชอบการเลือกตั้งเป็นการเฉพาะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้ง ก็คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (The Election Commission)

คณะกรรมการการเลือกตั้ง นับเป็นสถาบันทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่มีบทบาทสำคัญ ในการจัดการเลือกตั้ง วัตถุประสงค์สำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คือ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นกลาง ความบริสุทธิ์ยุติธรรม อันเป็นหลักการสำคัญในการเลือกตั้ง ปราศจากการแทรกแซงของอิทธิพลจากสถาบันทางการเมืองอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง ถือกำเนิดเป็นครั้งแรกในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ใน ค.ศ. 1917 และได้รับ

การยอมรับจนขยายไปยังประเทศอื่น ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อินเดีย แอฟริกาใต้ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นต้น โดยประเทศที่เป็นเครือจักรภพ จะมีรูปแบบและโครงสร้างของ คณะกรรมการการเลือกตั้งที่คล้ายคลึงกัน คณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนใหญ่มักประกอบด้วย คณะบุคคล จำนวนไม่เกิน 6 คน มาจากการแต่งตั้งของประมุขของรัฐ โดยการยอมรับของ สมาชิกรัฐสภา วาระในการดำรงตำแหน่ง ไม่เกิน 7 ปี หรือ ไม่กำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารการเลือกตั้ง เช่น การลงทะเบียนการเลือกตั้ง การ กำหนดคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง การแบ่งเขตการเลือกตั้ง และการประกาศผลการเลือกตั้ง รวมถึงการดำเนินการทางการเมืองบางอย่าง เช่น การจัดทำประชามติ เป็นต้น นัยสำคัญของการมีคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีต่อการเมือง คือ ประเทศที่มีคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็น ประเทศที่มีพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพสูง ข้อดีของการมีคณะกรรมการ การเลือกตั้ง ก็คือ ความเป็นกลาง ความเป็นอิสระ อันจะทำให้การเลือกตั้ง มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรมมากขึ้นส่วนข้อจำกัด ก็คือ การขาดเครือข่ายอย่างแท้จริง ทำให้ต้องพึ่งพานายงานของ ระบบราชการ หรือประชาชน ที่อาจเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ อัน จะส่งผลกระทบต่อความเป็นกลางของกระบวนการเลือกตั้งได้ นอกจากนี้องค์การอิสระอื่น เช่น ศาล รัฐธรรมนูญ ที่จัดตั้งในหลายประเทศจะมีบทบาทในการควบคุมการเลือกตั้งในทางอ้อมด้วย เช่นกัน โดยเฉพาะการตีความกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

อนึ่ง พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทในการควบคุมการเลือกตั้งโดยทางอ้อม เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง พรรคการเมือง ในทางปฏิบัติจะ สอดส่องพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองคู่แข่งหรือฝ่ายตรงข้าม ที่ ประพฤติมิชอบหรือนอกเหนือกฎหมาย

2.5.2 การควบคุมการเลือกตั้งโดยสังคม เป็นการควบคุมการบริหารจัดการ การเลือกตั้งโดยสถาบันหรือองค์การหรือกลุ่มบุคคลหรือบุคคล ที่ไม่ใช่รัฐหรือเกี่ยวข้องกับรัฐ กล่าวคือ

สื่อมวลชน เป็นองค์การที่สำคัญในการควบคุมการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรม ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของสื่อมวลชน ก่อให้เกิดผลและผลกระทบในวงกว้างต่อการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น บทบาทของสื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นสื่อกลางระหว่างสถาบันทางการเมืองกับ

ประชาชน โดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นกลไกสำคัญของสื่อมวลชน ในการสอดส่องพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง

ประชาชน องค์กรประชาชน และองค์กรเอกชน มีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการสนับสนุนหรือคัดค้านการดำเนินการเลือกตั้งและผลการเลือกตั้ง ประชาชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง การควบคุมการเลือกตั้งของประชาชน จึงเป็นส่วนสำคัญในการทำให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ส่วนองค์กรเอกชน (NGOs : Non-government Organizations) นับเป็นองค์กรภาคประชาชน ที่มีบทบาทสำคัญในการสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง รวมทั้งการตรวจสอบการเลือกตั้ง (Election Monitoring) ดังกรณี ขบวนการสังเกตการณ์การเลือกตั้งของอาสาสมัครเอกชน หรือ นัมเฟรล (NAMFREL : National Citizen's Movement For Free Elections) ของฟิลิปปินส์ และกรณีขององค์กรกลางของประเทศไทย เป็นต้น การเคลื่อนไหวขององค์กรเอกชนเหล่านี้มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย

2.6 การตัดสินผลการเลือกตั้ง⁹

การตัดสินผลการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามระบบการเลือกตั้งที่มีฐานคิดในการออกเสียงลงคะแนนที่แตกต่างกัน อันมีผลต่อการกำหนดและเป็นดัชนีในการเลือกตัวแทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชน เมื่อเป็นดังนี้ การตัดสินผลการเลือกตั้ง จึงเป็นไปตามระบบการเลือกตั้ง ที่แบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก และระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน

⁹ อนุรักษ์ วิจิตานนท์ และธีรวัฒน์ ปาระมี , คำอธิบายกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2548) , หน้า 95 - 100

2.6.1 ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก (Plurality system) การตัดสินผลการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก เป็นการตัดสินผลการเลือกตั้งที่พิจารณาจากผลการเลือกตั้งที่ผู้ได้รับชัยชนะ คือ ผู้ที่มีคะแนนเสียงมากที่สุด หรือผู้รับสมัครเลือกตั้งคนใดที่มีคะแนนเสียงข้างมาก ผู้นั้นจะเป็นผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง การตัดสินผลการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากแบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากกรอบเดียว หรือระบบการเลือกตั้งแบบสัมพัทธ์ และระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ

2.6.2 ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาด (Majority system) ในระบบการเลือกตั้งแบบนี้ ผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งจะได้รับเลือกตั้งก็ต่อเมื่อได้คะแนนเสียงมากเกินกว่ากึ่งหนึ่งของผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งหมด คือ จะต้องได้เสียงข้างมากอย่างสมบูรณ์ (absolute majority) ตามแต่กฎหมายจะกำหนดรายละเอียดเอาไว้

2.6.3 ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportional system) การตัดสินผลการเลือกตั้งแบบสัดส่วน เป็นการตัดสินผลการเลือกตั้งโดยยึดถือตามสัดส่วนของคะแนนที่ได้รับกับจำนวนที่นั่ง หรือกล่าวอีกนัย เป็นระบบการเลือกตั้งที่เป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเสียงที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองได้รับ กับจำนวนที่นั่งที่มีอยู่

2.6.4 ระบบการเลือกตั้งแบบผสม (Mix system) โดยมากมักเลือกเอาวิธีการแบบเสียงข้างมาก มาใช้ควบคู่กันไปกับระบบสัดส่วน เพื่อรวมข้อดีของทั้ง 2 ระบบข้างต้นเข้าไว้ด้วยกันนั่นเอง

2.7 วิธีการระทำการทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้ง¹⁰

วิธีการระทำการทุจริตการเลือกตั้งในประเทศไทยมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

¹⁰ วิชา ไทยสาร , ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองยุคใหม่ ฯ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2544) , หน้า 53 – 57

2.7.1 การใช้อิทธิพลของระบบราชการ

พรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลหรือมีสมาชิกของพรรคดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการหรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้ง โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทยย่อมมีโอกาสใช้อิทธิพลของระบบราชการที่มีขอบข่ายอำนาจโยงโยอยู่ทั่วราชอาณาจักร เพื่อสร้างความได้เปรียบในการหาเสียงเลือกตั้ง ให้กับลูกพรรคของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งบางครั้งก็มีการใช้อิทธิพลของระบบราชการ บุคลากรและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ของทางราชการ เพื่อให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบการเลือกตั้งของพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง คนใดคนหนึ่งโดยไม่สุจริต เพราะข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทยทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจ ภูธรจังหวัด นายอำเภอ สารวัตรใหญ่ ปลัดอำเภอ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ที่บันดาลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดชนะการเลือกตั้งได้เป็นอย่างมาก ดังนั้น พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงต้องการที่จะกำกับดูแลกระทรวงมหาดไทยให้ได้ นอกจากนี้ ยังมีกระทรวงอื่นอีกที่พรรคการเมืองที่กำกับดูแลมีโอกาสสร้างความได้เปรียบในการหาเสียงเลือกตั้ง อาทิเช่น กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการประกอบด้วย ข้าราชการครูโดยเฉพาะครูชั้นประถมศึกษาที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ และในสังคมไทยนั้น ครูจะได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนมากโดยเฉพาะในสังคมชนบท ครูจึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการชี้้นำให้ประชาชนเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดมาก ดังนั้น ครูประถมศึกษาจึงเป็นหัวคะแนนสำคัญในการเลือกตั้งแทบทั้งสิ้น และกระทรวงศึกษาธิการยังมีอิทธิพลต่อการให้เงินอุดหนุนโรงเรียน วัด สุเหร่า สมาคม และมูลนิธิต่าง ๆ อีกด้วย จึงทำให้พรรคการเมืองที่กำกับดูแลกระทรวงศึกษาธิการมีความได้เปรียบในการหาเสียงเลือกตั้งให้กับสมาชิกลูกพรรคของตน

และยิ่งไปกว่านั้น บางครั้งการใช้อิทธิพลของระบบราชการก็ถึงกับมีการ " ชื้อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียน " ที่มีหน้าที่ดูแลเขตการเลือกตั้งนั้น ๆ หรือ " ชื้อกรรมการ " ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้ผลในทางปฏิบัติมาก เพราะทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนและกรรมการต่างก็เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการเลือกตั้งของทางราชการ โดยเป็นการเปิดโอกาสให้สามารถทำการทุจริตการเลือกตั้งด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้โดยง่าย

การใช้อิทธิพลของระบบราชการนั้น โดยทั่วไปพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลหรือร่วมรัฐบาลมักจะได้เปรียบกว่าพรรคการเมืองฝ่ายค้าน เพราะข้าราชการฝ่ายปกครองตลอดจนข้าราชการประเภทอื่น ๆ มักจะเต็มใจให้การสนับสนุนมากกว่าพรรคการเมืองฝ่ายค้าน จึงทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรครัฐบาลได้เปรียบพรรคฝ่ายค้าน

2.7.2 การใช้กลวิธีการพนัน

พฤติกรรมคนไทยชอบเล่นการพนัน ดังนั้น จึงมีการนำกลวิธีการพนันมาใช้เป็นกลยุทธ์เพื่อให้ชนะการเลือกตั้งกันอย่างแพร่หลายทั่วประเทศทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้ง โดยวิธีการที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วประเทศทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้ง โดยวิธีการที่นิยมใช้กัน ดังนี้ สมมติว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 ต้องการชนะการเลือกตั้งก็จะให้หวัคเนนโฆษณาว่า มีการทำพนันว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 ผู้สมัครหมายเลข 2 ไม่ได้ โดยทำพนันให้หมายเลข 2 เป็นต่อหมายเลข 1 และมีการวางเงินพนันกันเป็นหมื่นเป็นแสนบาทหรือมากกว่านั้น เมื่อรับพนันมาแล้วหวัคเนนของหมายเลข 1 ก็จะกระจายข่าวกับประชาชนที่รับทำพนันว่า ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 ชนะผู้สมัครหมายเลข 2 พวกเขาก็จะชนะพนัน แต่จะวางเดิมพันกันเป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด

การใช้กลวิธีการพนันนี้มักได้ผลในทางปฏิบัติ แต่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องลงทุนมากเพราะต้องยอมแพ้พนันเสียเงินนับล้านบาททีเดียว เพื่อให้ประชาชนที่รับทำพนันออกไปช่วยหาเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้นชนะการเลือกตั้ง เพื่อที่ประชาชนเหล่านั้นได้เงินจากการพนันการเลือกตั้ง ดังนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ร่ำรวยมักนิยมใช้เพราะเป็นวิธีการที่ได้ผลและไม่ต้องเป็นหนี้บุญคุณใคร

2.7.3. กลวิธีการทำลายคู่แข่ง

กลวิธีการทำลายผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นคู่แข่งนับตั้งแต่การฉีกโปสเตอร์หาเสียงเลือกตั้งของฝ่ายตรงข้าม การขุดคุ้ยประวัติของคู่ต่อสู้มาประจานในความชั่วร้ายเพื่อให้คนเกลียดชัง ไม่ว่าจะเท็จหรือจริงก็ตาม การจัดหา "มือปืนรับจ้าง" เพื่อฆ่าหวัคเนนของฝ่ายตรงข้าม การปะทะเปิดในการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งของฝ่ายตรงข้าม แต่ที่เป็นภัยอันตรายอย่างยิ่งก็คือ การฆ่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นเรื่องที่เลวร้ายสำหรับระบอบประชาธิปไตยอย่างมาก เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องให้การคุ้มครองผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายบุคคล

อย่างเอาจริงเอาจัง โดยถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องให้การคุ้มครองชีวิตอย่างเต็มที่

การทำลายผู้สมัครรับเลือกตั้งที่นิยมกันมากในอดีต ก็คือ การกล่าวหาผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดว่ามีพฤติกรรมเป็นคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ การใช้สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์โจมตีผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองก็จะกระทำกันทั่วไป ดังนั้น พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีหนังสือพิมพ์สนับสนุนย่อมจะได้เปรียบ พรรคการเมืองใหญ่ ๆ จึงต้องใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่จะได้รับความสนับสนุนจากหนังสือพิมพ์ และเป็นกระบอกเสียงของตนหรือพรรคการเมืองที่ตนสังกัด

2.7.4 การใช้เงินซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้งและสิทธิเลือกตั้ง

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏนับตั้งแต่ที่ใช้ระบอบประชาธิปไตยปกครองประเทศ กลวิธีในการให้ได้รับคะแนนเสียงโดยการซื้อคะแนนเสียงได้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจ่ายเงินให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายบุคคลอย่างแพร่หลาย จนกลายเป็นวิธีการหลักเพื่อให้ชนะการเลือกตั้งของสังคมไทย และเป็นประเพณีในเทศกาลการเลือกตั้งของทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ถึงกับจะกล่าวได้ว่าแทบจะไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดที่ได้รับการเลือกตั้งโดยปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง

ดังนั้น การเลือกตั้งของประเทศไทยจึงมีการใช้เงินซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยกลวิธีต่างๆ และการซื้อสิทธิขายเสียงก็ยังมีวิธีการที่แยบยลและขั้นตอนที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น วิธีการตกเชียวคะแนนซึ่งเป็นการหาเสียงคล้าย ๆ กับการหว่านพืช แต่มีข้อผูกมัดระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือ ขบวนการลากพาและการยิงกระสุน ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างบุคคลหลายกลุ่มที่มีความเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมการเลือกตั้งในแต่ละขั้นตอน อย่างเป็นกระบวนการ เป็นต้น และนอกจากการซื้อขายเสียงแล้ว ยังมีการขายสิทธิเลือกตั้งโดยการซื้อขายบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การใช้เทคนิคและกลโกงต่าง ๆ อีกด้วย

2.8 เทคนิคการทุจริตการเลือกตั้ง¹²

การทุจริตการเลือกตั้งเป็นวิธีการของพฤติกรรมการเลือกตั้งเบี่ยงเบน โดยเฉพาะการใช้อิทธิพลของระบบราชการ ซึ่งอาจใช้วิธีการทุจริตการเลือกตั้งแบบใดแบบหนึ่งหรือหลายแบบผสมกันได้ การทุจริตการเลือกตั้งด้วยวิธีการต่าง ๆ นั้น ในทรรศนะของนักวิชาการและผู้สนใจทางการเมืองที่อยู่นอกเวทีการแข่งขันเห็นว่า เป็นสิ่งที่กระทำโดยมิชอบ แต่นักการเมืองและหัวหน้าคณะที่เข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงกลับเห็นว่า การทุจริตในการเลือกตั้งเป็นเพียงกฎเกณฑ์ของการแข่งขัน (Rule of Political Game) ที่ต้องป้องกันไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามสามารถใช้เทคนิควิธีการโกงได้ แต่ถ้ามีโอกาสก็พร้อมจะทุจริตและใช้วิธีการทุกอย่างเพื่อให้ได้คะแนนสนับสนุน ถึงแม้ว่าการกระทำนั้นอาจผิดกฎหมายก็ตาม ถ้าคู่แข่งจับได้ ก็หมายความว่า ยังมีจุดอ่อนในเรื่องไหวพริบไม่ทันเกมหรือละเลยครอบคอบ และกฎหมายอาจเป็นเพียงข้อกำหนดที่ทางราชการวางไว้ แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ นักการเมืองและหัวหน้าคณะจึงเห็นว่า การทุจริตการเลือกตั้งเป็นเรื่องธรรมดาและจะต้องต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งและกีดกันไม่ให้คู่แข่งประสบความสำเร็จ

เทคนิคการทุจริตการเลือกตั้งที่นิยมกันทั่วไป สรุปได้ ดังนี้

2.8.1. เวียนเทียน หมายถึง การรับจ้างที่ได้รับค่าจ้างหรือผลประโยชน์อื่นใดก็ตามให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งของตนเอง และผู้อื่นโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายหลาย ๆ ครั้ง ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือไม่ก็ตาม โดยอาจใช้หลักฐานในการแสดงตัวเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งปลอมเพื่อประโยชน์อันมิชอบของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมกันมากที่สุด โดยเฉพาะเขตเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีอิทธิพลและความสัมพันธ์อันดีกับฝ่ายข้าราชการ การเวียนเทียนจะกระทำกันอย่างโจ่งแจ้งหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของคณะกรรมการตรวจนับคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง โดยโอกาสที่คณะกรรมการจะช่วยการโกงได้มากนักน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจในการตรวจสอบหลักฐานของผู้ที่มาใช้สิทธิเลือกตั้ง และถ้าหน่วยเลือกตั้งนั้น ไม่มีผู้แทนหรืออาสาสมัครของพรรคการเมืองทำหน้าที่ติดตาม สอดส่อง ดูแล และตรวจสอบในฐานะเป็นกรรมการตรวจนับคะแนน โอกาสโกงก็จะมากยิ่งขึ้น

¹² วัชรรา ไชยสาร , ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองยุคใหม่ ฯ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2544) , หน้า 57 - 63

ในทางปฏิบัติ ครั้งแรกของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นหวัคະແນ່ผู้ที่คุ้นเคยกับคณะกรรมการตรวจนับคะแนน จะพาประชาชนไปลงคะแนนในชื่อของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนอื่น คนละหลาย ๆ ครั้ง โดยปกติหวัคະແນ່ จะตรวจสอบล่วงหน้าว่า เจ้าของชื่อจะมาใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ บางครั้งหวัคະແນ່และผู้ที่มาลงคะแนนเสียงจะใช้วิธีแสดงบัตรประจำตัวประชาชนทางด้านหลังของบัตรซึ่งไม่มีชื่อและรูประบุอยู่ เพื่อประโยชน์ในการอ้างชื่อของผู้อื่นในการใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากนั้น การให้บัตรเหลืองแทนบัตรประจำตัวประชาชนก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่นิยมมาก เพราะบัตรเหลืองจะไม่มีรูปถ่ายหรือหลักฐานอื่นใดที่แสดงว่า ผู้ที่มาใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นจะเป็นคนเดียวกับเจ้าของบัตรเหลืองหรือไม่

การที่ต้องการชื่อของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อเป็นบุคคลอื่น ๆ เพราะหากถูกท้วงติงว่า บุคคลดังกล่าวได้มาใช้สิทธิซ้ำเป็นการเวียนเทียนก็อาจจะต้องตรวจสอบหลักฐาน เมื่อไม่ปรากฏบัญชีรายชื่อว่า บุคคลดังกล่าวได้มาใช้สิทธิและหลักฐานการแสดงตนของการมาใช้สิทธิก็เป็นบุคคลเดียวกันที่เป็นเจ้าของบัตรก็ไม่อาจจะเอาผิดทางกฎหมายได้ อย่างไรก็ตาม จะทำเช่นนี้ได้ ก็ต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือของคณะกรรมการตรวจนับคะแนน ถ้ากรรมการไม่สนับสนุนการเวียนเทียนก็เกิดขึ้นได้ยากหรือไม่สามารถทำได้

2.8.2 พลร่ม หมายถึง การที่บุคคลซึ่งไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นไปใช้สิทธิเลือกตั้งแทนผู้อื่นโดยผิดกฎหมาย ส่วนใหญ่มักเป็นผู้รับจ้างจากผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองโดยมิชอบให้ไปแสดงตนว่าเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในนามของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่น แล้วใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น ซึ่งมีส่วนคล้ายกับการเวียนเทียน

2.8.3 ไฟไฟ หมายถึง การใช้บัตรเลือกตั้งปลอมหรือบัตรเลือกตั้งที่มีการกาเครื่องหมายของผู้สมัครรับเลือกตั้งนอกหน่วยเลือกตั้งโดยมิชอบด้วย แล้วนำไปใส่รวมกับบัตรเลือกตั้งที่มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งใส่ในหีบบัตรเลือกตั้ง

2.8.4 บัตรผี หมายถึง บัตรเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้อื่น สามารถนำออกจากหน่วยเลือกตั้งได้ก่อนหรือระหว่างเวลาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อสามารถทำการทุจริตได้ด้วยกลวิธีการต่าง ๆ โดยอาจจะใช้การปลอมแปลงบัตรเลือกตั้งที่กรรมการตรวจนับคะแนนร่วมรู้เห็นเป็นใจด้วย ซึ่งอาจจะปลอมแปลงบัตรเป็นจำนวนมาก แล้วกระจายให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมาก ๆ คน โดยให้กำหนดหมายเลขของคู่แข่งคนสำคัญ ๆ ไว้ทุก ๆ คนให้มากบัตรเท่าที่จะ

กระทำได้ แล้วให้นำติดตัวไปยังหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมาแสดงตนและรับบัตรเลือกตั้งจริงจากเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะสับเปลี่ยนกับ " บัตรผี " โดยเอาบัตรเลือกตั้งจริงออกมาและนำเอา " บัตรผี " กลับมาส่งให้เจ้าหน้าที่เพื่อหย่อนใส่หีบบัตรเลือกตั้งแล้วบุคคลเหล่านั้นก็จะนำเอาบัตรเลือกตั้งจริงออกมาข้างนอก โดยกาหมายเลขของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีสิทธิพลของตนเอาไว้ทั้งหมดแล้วหมุนเวียนให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนอื่นๆ ที่ถูก " ชื่อตัว " กระทำเช่นเดียวกันเรื่อย ๆ จนหมดเวลาการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนั้น ยังมี " บัตรผีจริง " ซึ่งเกิดจากการความบกพร่องของระบบทะเบียนราษฎร โดยเมื่อสำรวจรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งพบว่าบางคนเสียชีวิตไปแล้ว ก็จะนำบัตรประจำตัวประชาชนของบุคคลเหล่านั้นมาให้คนอื่นสวมตัวไปใช้สิทธิเลือกตั้งแทน

วิธีการโกงการเลือกตั้งแบบ " ไฟไฟและบัตรผี " จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากกรรมการตรวจนับคะแนนทั้งหมด ฝ่ายปกครองและตำรวจที่มารักษาความสงบเรียบร้อยและกติกากองการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มิฉะนั้นอาจมีปัญหาและถูกจับได้ง่าย เพราะจำนวนผู้มาใช้สิทธิกับจำนวนบัตรที่ใช้สิทธิอาจไม่ตรงกัน ถ้าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหลักฐานการมาใช้สิทธิของประชาชนให้สอดคล้องกับจำนวนบัตรที่ใช้ในการลงคะแนนเสียง แต่ปัจจุบันจะกระทำได้ยากยิ่งหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้ เพราะมีการตรวจนับจำนวนผู้มาใช้สิทธิและบัตรเลือกตั้งที่ได้ใช้ไปในทุก ๆ หนึ่งชั่วโมงว่ามีจำนวนสอดคล้องกันหรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องกันก็แสดงว่ามีเงื่อนงำและสอดคล้องว่าเกิดการทุจริตในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งขึ้น กรรมการตรวจนับคะแนนมีสิทธิที่จะแจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด และขอให้ยุติการลงคะแนนของหน่วยเลือกตั้งดังกล่าวได้

2.8.5 บัตรเหลือง หมายถึง บัตรประจำตัวประชาชนชั่วคราวซึ่งฝ่ายปกครองออกให้ใช้แทนบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมาย โดยสามารถนำไปใช้แสดงตนแทนบัตรประจำตัวประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้งได้ " บัตรเหลือง " นี้สามารถใช้ในการโกงการเลือกตั้งได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการ " เวียนเทียน " เพราะบัตรแทนนี้ไม่มีรูปถ่าย ทำให้สามารถแอบอ้างแสดงตัวได้โดยง่าย การใช้วิธีการโกงการเลือกตั้งแบบนี้มักจะแอบอ้างกระทำการย้ายชื่อคนเข้าไปในเขตเลือกตั้งล่วงหน้า โดยมักจะเป็นการย้ายคนงานเข้าไปในโรงงานอุตสาหกรรม หรือบริษัทใหญ่ ๆ แล้วรีบแจ้งให้นายอำเภอ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองทราบ เพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งของตำบลนั้นๆ และบุคคลเหล่านี้มักจะใช้ " บัตรเหลือง " ไปแสดงตนใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง รวมทั้งใช้วิธีการ " เวียนเทียน " ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

การโกงโดยวิธีนับคะแนน มักจะเกิดขึ้นระหว่างการตรวจนับคะแนนเสียงสนับสนุนของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน กรรมการตรวจนับคะแนนอาจจะพยายามเพิ่มคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่เขาสนับสนุนโดยแกล้งทำเป็นกาผิดหมายเลขในระหว่างการตรวจนับคะแนน หรือแกล้งละเลยไม่ยอมกาคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่ฝ่ายตรงกันข้าม การโกงหรืออาจแกล้งทำบัตรเสีย โดยวิธีการนับคะแนนนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อหน่วยเลือกตั้งดังกล่าวนั้น จะต้องอยู่ในเขตอำนาจอิทธิพลของผู้สมัครคนนั้นอย่างเต็มที่ ประชาชนโดยทั่วไปและกรรมการตรวจนับคะแนนที่เป็นกลาง จะไม่กล้าโต้แย้งการทุจริตการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น

วิธีการโกงดังกล่าวแล้วนั้น ปัจจุบัน " การเวียนเทียน " เป็นวิธีการที่นิยมใช้มากที่สุดเพราะสะดวก และหากมีกรรมการตรวจนับคะแนนรู้เห็นเป็นใจและร่วมมือกับหัวหน้าคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การจับผิดก็กระทำได้ยาก การใช้วิธีการโกงใดก็ตาม จึงต้องขึ้นอยู่กับอำนาจและอิทธิพลของผู้สมัครรับเลือกตั้งและหัวหน้าคะแนนที่มีอยู่ในหน่วยเลือกตั้งดังกล่าว และที่สำคัญต้องมีกรรมการตรวจนับคะแนนในหน่วยเลือกตั้งเป็นผู้สนับสนุนและไม่ขัดขวางการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหน่วยเลือกตั้งนั้นไม่มีกรรมการตรวจนับคะแนนที่แต่งตั้งจากพรรคการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามแล้ว โอกาสของการโกงในการเลือกตั้งก็จะมากขึ้น เพราะกรรมการส่วนใหญ่จะได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลในท้องถิ่นของเขตเลือกตั้งนั้น ซึ่งบางครั้งถ้ามีการทุจริตโกงการเลือกตั้งเกิดขึ้น บุคคลเหล่านี้ก็ไม่กล้าที่จะคัดค้านหรือแสดงปฏิกิริยาประการใด เพราะเขตที่เขาอาศัยอยู่เป็นเขตอำนาจอิทธิพลของผู้สมัครรับเลือกตั้งและหัวหน้าคะแนนของเขา ก็จะทำให้กรรมการเหล่านั้นคำนึงถึงสวัสดิภาพและชีวิตของเขา มากกว่าความถูกต้องและยุติธรรม

พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งเบี่ยงเบน เทคนิค และวิธีการโกงการเลือกตั้งที่กล่าวแล้วนั้น ได้ถูกนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการเลือกตั้งและได้สร้างค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองในเชิงลบแก่ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประเทศชาติ เมื่อพฤติกรรมการเลือกตั้งในประเทศไทยเป็นเช่นนี้ จึงยากที่จะเห็นการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายต่อระบบรัฐสภา เนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยการลงทุนซื้อคะแนนเสียงเหล่านี้ จะต้องหาหนทางที่จะถอนทุนโดยพยายามทุกวิถีทางให้ได้ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีหรือตำแหน่งการเมืองอื่น ๆ เช่น เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เลขาธิการรัฐมนตรี ฯลฯ รวมทั้งตำแหน่งอื่น ๆ ในภาครัฐวิสาหกิจที่มีผลประโยชน์อีกด้วย ความพยายามให้ได้มาซึ่งตำแหน่งดังกล่าวนี้ สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างว่ายังมีการลงทุนซื้อตำแหน่ง หรือใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อต่อรองให้ตนหรือสมาชิกในพรรคการเมืองของตนได้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ หาก

ไม่ได้รับตำแหน่งตามความต้องการก็จะไม่ให้ความร่วมมือกับพรรคการเมืองของตนหรือกับรัฐบาล ก่อให้เกิดผลเสียต่อการบริหารประเทศ

แม้ว่าในการเลือกตั้งแต่ละครั้งได้มีการตั้งองค์กรต่าง ๆ เช่น องค์กรกลางการเลือกตั้ง คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น ทำหน้าที่สอดส่อง ติดตาม ดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สุจริต ยุติธรรม และป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง แต่ภาพลักษณ์โดยรวมก็ยังไม่ปรากฏพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งเบี่ยงเบนและการใช้เทคนิคและวิธีการโกงการเลือกตั้งในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวแล้วนั้นอย่างแพร่หลาย

2.9 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

2.9.1 กระทรวงมหาดไทย การเลือกตั้งในประเทศไทย นับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรก นับตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 เป็นต้นมา เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ที่เป็นหน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้งทุกระดับชั้น และประกาศรับรองผลการเลือกตั้งให้กับผู้รับการเลือกตั้ง จนมาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้มีการปรับปรุงโครงการทางการเมือง หรือปฏิรูปทางการเมือง และกำหนดให้มีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญขึ้น คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อดูแลรับผิดชอบการในการจัดการเลือกตั้งโดยเฉพาะ

อำนาจหน้าที่ ประกอบด้วยอำนาจหน้าที่ในอดีตและอำนาจหน้าที่ในปัจจุบัน ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ในอดีต ในอดีตกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญที่ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยไม่มี คือ การบริหารจัดการการเลือกตั้งและกิจการพรรคการเมือง กล่าวคือ กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจเสนอพระราชกฤษฎีกาการเลือกตั้ง การแบ่งเขตเลือกตั้ง การอำนวยความสะดวกการเลือกตั้งเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บริสุทธิ์ และยุติธรรม โดยยึด 4 แผนหลัก คือ แผนอำนวยความสะดวกการดำเนินงานเลือกตั้ง แผนรักษาความสงบเรียบร้อยการเลือกตั้ง แผนประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง และแผนสื่อสารการเลือกตั้ง รวมถึงการประกาศผลการเลือกตั้ง นอกจากนี้ กระทรวงมหาดไทยยังทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง โดยทำหน้าที่จดทะเบียนพรรคการเมือง และเสนอศาลฎีกาให้ยุบหรือ

เลิกพรรคการเมือง สำหรับกรณีเมื่อมีข้อพิพาทคดีเลือกตั้งเกิดขึ้น คู่กรณีต้องไปฟ้องต่อศาล ยุติธรรมเพื่อให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด

2. อำนาจหน้าที่ในปัจจุบัน กระทรวงมหาดไทยในปัจจุบันไม่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการการเลือกตั้งเหมือนกับในอดีต เนื่องจากอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการการเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงอำนาจหน้าที่ในฐานะที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมืองด้วย ปัจจุบัน กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การอำนวยความสะดวกของสังคม การส่งเสริมและพัฒนาการเมืองการปกครอง การพัฒนาการบริหารราชการส่วนภูมิภาค การปกครองท้องถิ่น การส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และพัฒนาชุมชน การทะเบียนราษฎร ความมั่นคงภายใน กิจการสาธารณภัย และการพัฒนาเมืองและราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย หรือส่วนราชการที่สังกัด กระทรวงมหาดไทย

ในทางปฏิบัติกระทรวงมหาดไทย ยังทำหน้าที่ในการสนับสนุนการบริหารจัดการการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เช่น

ก. การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการตรวจสอบความถูกต้องของงานทะเบียนราษฎร

ข. การประสานงานกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัด และคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

ค. ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ด้านบุคลากรแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อทำหน้าที่จัดการการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บริสุทธิ์ และยุติธรรม

ง. หน้าที่อื่น ๆ ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งร้องขอ

2.9.2 คณะกรรมการการเลือกตั้ง

ความเป็นมา ก่อนที่จะมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้มีการจัดองค์กรขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง เรียกว่า " คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร " หรือ " องค์กรกลาง " มีลักษณะเป็นองค์กรกึ่งภาครัฐและเอกชน โดยจัดตั้งขึ้นในรัฐบาลสมัย นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี องค์กรดังกล่าวมีนายเกษม สุวรรณกุล เป็นประธาน เพื่อทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้นในวันที่ 22 มีนาคม 2535 คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือองค์กรกลางมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ติดตามและสอดส่องดูแลกระบวนการเลือกตั้งทั่วไป
2. รับแจ้งเหตุพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนทั่วไป ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหา เจ้าหน้าที่ของรัฐ พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือบุคคลใด ๆ กระทำการอันเป็นการขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และดำเนินการสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งและสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง
4. เสนอรายชื่อผู้สังเกตการณ์เลือกตั้ง เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัด แต่งตั้งให้เข้าสังเกตการณ์ในหน่วยเลือกตั้ง เพื่อสอดส่องดูแลการใช้สิทธิเลือกตั้งและกระบวนการทำงาน
5. ศึกษากระบวนการเลือกตั้งและเสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขหรือปรับปรุง วิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตยุติธรรม โดยเฉพาะสำหรับการเลือกตั้งที่กำลังจะมีขึ้น
6. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน คณะอนุกรรมการ คณะดำเนินงาน หรือบุคคลเพื่อช่วยดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามอำนาจหน้าที่
7. จัดสรรงบประมาณ และอนุมัติระเบียบการเงินและระเบียบการปฏิบัติงานต่าง ๆ
8. ทำรายงานผลการศึกษา และสรุปข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขสำหรับการเลือกตั้งในคราวต่อไป ต่อนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเผยแพร่รายงานนั้นให้ประชาชนทราบ ทั้งนี้ ภายในสี่สิบห้าวันนับตั้งแต่วันที่เลือกตั้ง

อย่างไรก็ตาม ผลจากการทำหน้าที่ขององค์กรกลาง มีปัญหาอุปสรรค
สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. องค์กรกลางไม่มีกฎหมายรับรองสถานะโดยตรง มีงบประมาณ
จำกัด แต่ต้องทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้งทั่วประเทศ
2. องค์กรกลางมีโครงสร้างภายใต้ระบบราชการ โดยได้รับการ
สนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ
3. องค์กรกลางไม่มีศักยภาพเพียงพอในการปฏิบัติงาน และไม่สามารถ
รับประกันความเป็นกลางได้
4. องค์กรกลาง เป็นองค์กรอาสาสมัครที่ได้รับการจัดตั้งชั่วคราวทำ
หน้าที่เฉพาะกิจโดยไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ
5. องค์กรกลาง ขาดศักยภาพในการประสานงานกับภาคราชการ เพื่อ
ขอรับการสนับสนุนกำลังคน วัสดุ อุปกรณ์ของหน่วยงานของรัฐ
6. องค์กรกลาง ไม่สามารถดูแลหน่วยเลือกตั้งที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล
ทั่วกันดารได้
7. องค์กรกลาง ไม่มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบการใช้เงินหาเสียงของ
พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ด้วยสภาพปัญหาอุปสรรคขององค์กรกลางดังกล่าว จึงมีแนวความคิดจัดตั้ง
" คณะกรรมการการเลือกตั้ง " ขึ้น โดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) ได้ศึกษาและนำ
รูปแบบของต่างประเทศมาเป็นแม่แบบ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ในการ
ปฏิรูปการเมือง 3 ประการ คือ การปฏิรูปกระบวนการเข้าสู่อำนาจของนักการเมือง โดยให้มี
การเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถเข้ามาบริหารบ้านเมือง
กระบวนการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจ ที่มีความประสิทธิภาพและโปร่งใส และ
กระบวนการถอดถอนผู้ใช้อำนาจในทางมิชอบให้ออกจากตำแหน่ง อันเป็นจุดกำเนิดของการ
จัดตั้งองค์กรอิสระขึ้นมารองรับภารกิจในการปฏิรูปการเมืองดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็น
องค์กรตามรัฐธรรมนูญที่เป็นอิสระ ที่มาทำหน้าที่แทนกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการบริหาร

จัดการเลือกตั้ง และทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนวินิจฉัยหากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งเกิดขึ้น และมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 ขึ้นมา โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีจำนวนทั้งหมด 5 คน ซึ่งเป็นประธานกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน และกรรมการการเลือกตั้งอีก 4 คน ซึ่งจะต้องเป็นผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ โดยได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์โดยการคัดเลือกของวุฒิสภาผ่านการสรรหา ซึ่งจะทำงานอยู่ตำแหน่งได้ครั้งละ 7 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงครั้งเดียว มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดำเนินการจัดการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม การสืบสวนสอบสวนวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการเสริมสร้างความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ รวมทั้ง กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.9.2.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. มีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1. ควบคุมและดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
2. ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติงาน ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สส. และ สว. กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และ กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
3. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นในการเลือกตั้ง
4. ออกข้อกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

5. ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งที่ใช้วิธีการแบ่งเขตเลือกตั้ง และจัดให้มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
6. สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
7. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการทุจริตการเลือกตั้ง
8. เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และดำเนินคดีอาญากับผู้สมัคร หัวคะแนน และผู้เกี่ยวข้อง (ให้ใบเหลืองหรือใบแดง)
9. การดำเนินคดีในศาลเกี่ยวกับความผิดการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง
10. ประกาศผลการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ
11. มีอำนาจแจ้งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการสอบสวนและให้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าในเรื่องแพ่ง หรืออาญา หรือทางปกครอง แก่ผู้กระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตลอดจนให้ชดใช้ค่าเสียหายในการเลือกตั้งแก่ผู้ถูกใบแดงและผู้ที่เกี่ยวข้อง
12. การรับรองและการแต่งตั้งผู้แทนองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง
13. ดำเนินการหรือประสานงานกับหน่วยราชการ ส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือสนับสนุนองค์กรเอกชนในการให้ศึกษาแก่ประชาชน เกี่ยวกับการปกครองระบบประชาธิปไตย ตามมาตรา 327(3) ของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระบุว่าหน้าที่ของ กกต. คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชนเรื่องการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข
14. จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อรัฐสภา

15. ดำเนินการเรื่องอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

2.9.2.2 โครงสร้างของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1. เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการความเป็นกลางทางการเมืองอย่างแท้จริง จึงได้ออกแบบโครงสร้างในรูปคณะกรรมการ เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลกันเอง ได้แก่

1) คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่ง และกรรมการอื่นอีกสี่คน รวมเป็น 5 คน

2) คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ประกอบด้วย กรรมการจำนวน 5 คน

3) คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ประกอบด้วย กรรมการจำนวน 9 คน

4) คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ประกอบด้วย กรรมการจำนวน 7 คน

5) คณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง

2. คณะกรรมการการเลือกตั้งมีสำนักงานที่ถาวรเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

1) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหน่วยงานของรัฐ มีฐานะเป็นนิติบุคคล และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยมีประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีสำนักงานตั้งอยู่ที่ 44 อาคารศรีจุลทรัพย์ แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

2) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ตั้งอยู่ในพื้นที่
แต่ละจังหวัด

3) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตั้งขึ้นเมื่อมี
พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งในเขตการเลือกตั้งนั้น การแบ่งส่วนงานของสำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ หน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

หน่วยงานส่วนกลาง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน กิจการดังนี้

ด้านกิจการบริหารกลาง มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กิจการทั่วไปของกรรมการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการ
เลือกตั้ง
2. กิจการที่คณะกรรมการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการ
เลือกตั้งมิได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกิจการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะ
3. กำกับและเร่งรัดการปฏิบัติงานของหน่วยงานสำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติงานของ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
4. การเสนอแนะและจัดทำนโยบายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และ
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
แผนพัฒนาการเมือง และภารกิจตามกฎหมาย
5. จัดทำแผนแม่บท ประสานงานแผนปฏิบัติงาน เสนอแนะนโยบาย
6. การจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณประจำปี
7. ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

8. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
9. จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี และข้อสังเกตของคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อรัฐสภา
10. ประสานงาน และสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาค
11. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

ด้านกิจการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. กิจการเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชาชน ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้งหรือเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายกับการเลือกตั้ง หรือเกี่ยวกับการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง ผู้เลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง
2. กิจการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
3. ประสานงานและสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาค
4. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

ด้านกิจการบริหารงานเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. ควบคุมและดำเนินการหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง ตามที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือบริหารท้องถิ่นกำหนดให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
2. ประสานงานและสนับสนุนการปฏิบัติงาน ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาคและปฏิบัติกรอื่นใด ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

ด้านกิจการพรรคการเมืองและออกเสียงประชามติ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. รับคำขอจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง ควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของพรรคการเมืองและปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง
2. ปฏิบัติงานธุรการให้แก่ นายทะเบียนพรรคการเมือง
3. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของนายทะเบียนพรรคการเมือง
4. ปฏิบัติการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ
5. ควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
6. พัฒนาพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ

7. ประสานงานและสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาค

8. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง นายทะเบียนพรรคการเมือง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

ด้านกิจการการมีส่วนร่วม มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนและบุคคล องค์กรเอกชน และประชาคมจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

2. งานรับรองและสนับสนุนองค์การเอกชน

3. ดำเนินการเผยแพร่วิชาการให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชน

4. งานประสานงานกับหน่วยราชการ ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือสนับสนุนองค์การเอกชน ในการให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

5. ประสานงานและสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

6. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายในแต่ละด้านกิจการแบ่งส่วนงานภายในออกเป็นสำนัก โดยมีผู้อำนวยการฝ่ายเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างของฝ่ายและรับผิดชอบการปฏิบัติงานของฝ่าย

2.10 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับรับรองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 13 เรื่อง สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 68 และหมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย ตามมาตรา 72

มาตรา 68 บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้ทราบการกระทำความผิดกล่าวข่มมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำความผิด แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตามวรรคสาม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบในขณะที่กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งดังกล่าว

มาตรา 72 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งและการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2550 หมวด 6 ว่าด้วยรัฐสภา ส่วนที่ 1 บททั่วไป เกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ดังนี้

มาตรา 88 รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญนี้ บุคคลจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาใน ขณะเดียวกันไม่ได้

และส่วนที่ 2 ว่าด้วยสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 93 สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสี่ร้อยแปดสิบคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีการออกเสียงคะแนน โดยตรงและลับ โดยให้ใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบ

หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่ง สมาชิกวุฒิสภา

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด และ ยังมีได้มีการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

ภายใต้บังคับมาตรา 109 (2) ในกรณีที่มีเหตุใด ๆ ทำให้ในระหว่าง อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมีจำนวนไม่ถึง แปดสิบคน ให้สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่มีเหตุการณ์ใด ๆ ทำให้การเลือกตั้งทั่วไปครั้งใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ถึงร้อยแปดสิบคน แต่มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ให้ถือว่าสมาชิกจำนวนนั้นประกอบเป็นสภาผู้แทนราษฎร แต่ต้องดำเนินการให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ครบจำนวนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน และให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่

มาตรา 94 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น

การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งและการกำหนดเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ให้คำนวณเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน โดยคำนวณจากจำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสี่ร้อยคน

(2) จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ตาม (1) ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

(3) เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตาม (2) แล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คำนวณได้ยังไม่ครบสี่ร้อยคน ให้จังหวัดที่มีเศษเหลือจากการคำนวณตาม (2) มากที่สุด มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษเหลือจากการคำนวณตาม (2) ในลำดับรองลงมาตามลำดับ จนได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบสี่ร้อยคน

(4) การกำหนดเขตเลือกตั้งให้ดำเนินการ โดยจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินสามคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามคน

(5) ในกรณีที่แบ่งเขตเลือกตั้งในจังหวัดหนึ่งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบสามคนทุกเขตไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละสามคนเสียก่อน แต่เขตที่เหลือต้องไม่น้อยกว่าเขตละสองคน ถ้าจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สี่คน ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นสองเขตเขตหนึ่งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองคน

(6) จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งเขต ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

ให้ดำเนินการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง และให้ส่งผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้นไปรวมที่เขตเลือกตั้ง เพื่อนับคะแนนรวม แล้วให้ประกาศผลการนับคะแนนโดยเปิดเผย ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งแต่เพียงแห่งเดียว ในเขตเลือกตั้งนั้นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเฉพาะท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดให้นับคะแนนรวมผลการนับคะแนน และประกาศผลการนับคะแนนเป็นอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา 95 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองที่จัดทำขึ้นบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งเสียง

พรรคการเมืองหนึ่งจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนทุกเขตเลือกตั้ง หรือจะส่งเพียงบางเขตเลือกตั้งก็ได้ บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนของพรรคการเมืองใดที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถ้าปรากฏว่าก่อนหรือในวันเลือกตั้งมีเหตุไม่ว่าด้วยประการใดที่มีผลทำให้บัญชีรายชื่อของ

พรรคการเมืองนั้นมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนไม่ครบตามจำนวนที่พรรคการเมืองนั้นได้ยื่นไว้ ให้ถือว่าบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนเท่าที่มีอยู่ และในกรณีนี้ให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

และในส่วนที่ 3 วุฒิสภา

มาตรา 111 วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนรวมหนึ่งร้อยห้าสิบคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด จังหวัดละหนึ่งคน และมาจากการสรรหาเท่ากับจำนวนรวมข้างต้นหักด้วยจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง

ในกรณีที่มีการเพิ่มหรือลดจังหวัดในระหว่างวาระของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ และยังมีได้มีการเลือกตั้งหรือสรรหาขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง แล้วแต่กรณี ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่มีเหตุการณ์ใด ๆ ทำให้สมาชิกวุฒิสภาไม่ครบจำนวนตามวรรคหนึ่งแต่มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด ให้ถือว่าวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนดังกล่าว แต่ต้องมีการเลือกตั้งหรือการสรรหาให้ได้สมาชิกวุฒิสภาครบจำนวนตามวรรคหนึ่งภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุการณ์ดังกล่าว และให้สมาชิกวุฒิสภาที่เข้ามานั้นอยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าอายุของวุฒิสภาที่เหลืออยู่

มาตรา 112 การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้แต่ละจังหวัด ให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและให้มีสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดละหนึ่งคน โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้หนึ่งเสียงและให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถหาเสียงเลือกตั้งได้ก็แต่เฉพาะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของวุฒิสภา

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเลือกตั้งและการหาเสียงเลือกตั้งของสมาชิกวุฒิสภาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

และในหมวดที่ 11 องค์การตามรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ 1 องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่มีการบัญญัติที่มา อำนาจหน้าที่ และข้อห้ามการกระทำที่ทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ดังนี้

มาตรา 229 คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คน ซึ่งมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

ให้ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 232 กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่มหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

มาตรา 235 คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

มาตรา 236 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา 235 วรรคสอง รวมทั้งวางระเบียบเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง

และการดำเนินการใด ๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนให้การเลือกตั้งมีความเสมอภาค และมีโอกาสทัดเทียมกันในการหาเสียงเลือกตั้ง

(2) วางระเบียบเกี่ยวกับข้อห้ามในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีขณะอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 181 โดยคำนึงการรักษาประโยชน์ของรัฐ และคำนึงถึงความสุจริต เที่ยงธรรม ความเสมอภาค และโอกาสทัดเทียมกันในการเลือกตั้ง

(3) กำหนดมาตรการและการควบคุมการบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินของรัฐ การใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งการตรวจสอบบัญชีทางการเงินของพรรคการเมืองโดยเปิดเผย และการควบคุมการจ่ายเงินหรือรับเงินเพื่อประโยชน์ในการลงคะแนนเลือกตั้ง

(4) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา 235 วรรคสอง

(5) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา 235 วรรคสอง

(6) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(7) ประกาศผลการเลือกตั้ง ผลการสรรหา และผลการออกเสียงประชามติ

(8) ส่งเสริมและสนับสนุนหรือประสานงานกับหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือสนับสนุนองค์การเอกชน ในการให้

การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

(9) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนขององค์การเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา 237 ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

ถ้าการกระทำของบุคคลตามวรรคหนึ่ง ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารของพรรคการเมืองผู้ใด มีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้ว มิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ถือว่า พรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ตามมาตรา 68 และในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองดังกล่าวมีกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่มิได้คำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง

มาตรา 238 คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลันเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมือง ซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้เข้ารับการสรรหา หรือสมาชิกขององค์กรตามมาตรา 114 วรรคหนึ่ง คัดค้านว่า การสรรหาสมาชิกวุฒิสภานั้น เป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(3) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ก่อนได้รับเลือกตั้งหรือสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำการ

ใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือสรรหา หรือได้รับเลือกตั้งหรือสรรหามาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไปโดยฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(4) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการออกเสียงประชามติมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคัดค้านว่าการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งใดเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งเสร็จแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิจารณาวินิจฉัยสั่งการโดยพลัน

มาตรา 239 ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด

ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลฎีกาได้รับคำร้องของคณะกรรมการ

การเลือกตั้งแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้องในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใด หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลง

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคสองปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ มิให้นำบุคคลดังกล่าวเข้าในจำนวนรวมของสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

ให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม โดยการยื่นคำร้องต่อศาลตามวรรคสองให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

มาตรา 240 ในกรณีที่มีการคัดค้านว่าการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด เป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ผู้ใดกระทำการตามมาตรา 238 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยพลัน

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยสั่งการเป็นอย่างใดแล้ว ให้เสนอต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยโดยพลัน และให้นำความในมาตรา 239 วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับการที่สมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ โดยอนุโลม

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนการสรรหาหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลฎีกามีคำสั่ง และให้ดำเนินการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาใหม่แทนตำแหน่งที่ว่าง

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ประธานกรรมการการเลือกตั้งจะร่วมดำเนินการหรือวินิจฉัยสั่งการมิได้ และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีองค์ประกอบเท่าที่อยู่

การคัดค้านและการพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

2.11 สถิติข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง

ข้อมูลสถิติคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งนั้น ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมข้อมูลจาก กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาการกระทำผิดดังกล่าวว่า มีลักษณะอย่างไร และในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง มีการทุจริตการเลือกตั้งมีมูลค่าเท่าใด

จากการศึกษาผลการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำปี 2545 - 2549 ซึ่งปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด ดังนี้

1. รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำปี 2545 มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด คือ

1.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 1,976 เรื่อง

1.2 การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 50 เรื่อง

การดำเนินคดีในปีงบประมาณ 2545

ประเภทคดี	รายการ	จำนวน
คดีอาญา	1. กกต.ถูกฟ้อง	1 คดี
	2. ดำเนินคดีแก่ผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง	13 คดี
	3. ดำเนินคดีแก่พยานเท็จ และบุคคลที่กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง	50 คดี
	4. ดำเนินคดีแก่ผู้ร้องเรียนและร้องคัดค้านเท็จ	1 คดี
	5. ดำเนินคดีแก่กรรมการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้ง	1 คดี
คดีแพ่ง		8 คดี
คดีปกครอง		30 คดี
อื่น ๆ		121 คดี

2. รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำปี 2546 มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด คือ

2.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 88 เรื่อง

2.2 การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 3 เรื่อง

2.3 การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด จำนวน 280 เรื่อง

การดำเนินคดีในปีงบประมาณ 2546

ประเภทคดี	รายการ	จำนวน
คดีอาญา	1. ดำเนินคดีอาญากับหัวหน้าพรรคการเมือง	15 คดี 101 คดี
	2. ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น	77 คดี
	3. บุคคลผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง	
	4. พยานเท็จ กรณีแจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อเจ้าพนักงาน	46 คดี
	5. ผู้ร้องเรียนและร้องคัดค้านเท็จ	2 คดี
	6. กกต.ถูกฟ้อง	18 คดี
	7. ดำเนินคดีแก่เจ้าพนักงานการเลือกตั้ง	6 คดี
คดีแพ่ง		15 คดี
คดีปกครอง		49 คดี

3. รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำปี 2547 มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด คือ

3.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 9 เรื่อง

3.2 การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 16 เรื่อง

3.3 การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด จำนวน 6,066 เรื่อง

การดำเนินคดีในปีงบประมาณ 2547

ประเภทคดี	รายการ	จำนวน
คดีอาญา	.	632 คดี
คดีแพ่ง		243 คดี

4. รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำปี 2547 มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด คือ

4.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 870 เรื่อง

4.2 การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด จำนวน 5,124 เรื่อง

การดำเนินคดีในปีงบประมาณ 2548

ประเภทคดี	รายการ	จำนวน
คดีอาญา	.	384 คดี
คดีแพ่ง		414 คดี

5. รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำปี 2547 มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด คือ

5.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 33 เรื่อง

5.2 การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา มีการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 423 เรื่อง

5.3 การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น มีเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด จำนวน 1,841 เรื่อง

การดำเนินคดีในปีงบประมาณ 2549

ประเภทคดี	รายการ	จำนวน
คดีอาญา	.	1,510 คดี
คดีแพ่ง		455 คดี